

KANSANTAITEEN TUNTEMUKSESTA

nykyisin kansan keskuudessa.

Entisaikaan, pitkinä iltapuhteina pärevalkeitten loisteessa rudit ja värttinät hyrräsivät, kangaspuut helskyivät, puikot ja virkkauskoukut näppärissä käsissä valmistivat mitä kauneimpia tarve- ja koristetarvareita. Miesten kirveet ja puukot olivat ahkerassa käytössä ja heidänkin käsistään lähti toinen toistaan tyylikkäämpiä töitä. Näin oli kautta Suommenniemien, joka puolella ahkeruus kukoisti. Ei ollut kauppoja, mistä olisi voinut ostaa malleja ja aineita, vaan kaikki täytyi alusta alkaen itse valmistaa. Täytyi kehrätä, värjätä ja samoin mallikin täytyi itse luoda. Matkat olivat pitkät, kulkuneuvot huonot, ei voinut toisiltakaan käydä neuvoa kysymässä. Sielunsilmät näkivät muotoja ja värejä ja eikö ihmeellistä, suunta oli jokaisessa pirtissä sama, vain pieniä muotoeroavaisuuksia voidaan havaita, vaikka työt ovat syntyneet kymmenien, jopa satojenkin penikulmien etäisyydellä toisistaan. Sillä tavalla on luotu kansantaidettamme, joka on kansan sielun heijastusta muodoissa ja väreissä.

Osa näistä alkuperäisistä töistä on koottu museoittemme kätköihin ja sinne ne hautautuivat vuosikymmeniksi, sillä meillä seurasi aika, jolloin kaikki kotoinen joutui syrjäytettyyn asemaan. Ulkolainen vasta oli jotakin. Vierasperäiset muodot ja mallit levisivät yleisön keskuudessa valtavina massatuotteina. Tästä ajasta todisteina on vieläkin monessa kodissa aivan edustavilla paikoilla mitä arvottomampia tekeleitä. Ei ole niinkään suuri ihme, jos maallikoilta puuttuu arvostelukykyä, mutta vielä tänä päivänä tapaa kotiteollisuusneuvojan luona, joka on pitkään uurastanut alallaan, sen ajan tuotteita, kenties myöhemminkin tehtyjä, kotiteollisuuden jo ollessa voimakkaassa nousussa.

Kansallista herätystä on nykyisin monessa suhteessa, ja se on varmasti hyvin tarpeellista, sillä me olimmekin jo niin »yleismaailmallistuneita» ja olemme sitä vieläkin suuremäärässä, että todella tarvitsemme voimakkaita kansallisia herätyksiä päästäksemme oikeille raiteille.

Mistä sitten johtuu, että esim. kansantaiteemme tyyli, sen muodot ja värit ovat melkein kokonaan kadonneet kansan syvien rivien keskuudesta.

Aika muuttui, malleja alettiin ostaa, samoin aineet ja kaikki käsitöihin tarvittavat ainekset tuotiin ulkomailta. Ihmiset eivät enää harkinneet töitään, vain se, mikä voimakkaimmin silmiin pisti, oli sopivin. Koulujenkin käsityöt olivat usein saksalaisten mallien jäljennöksiä. Me aliarvioimme ja unohdimme omat kauniit muotovalikoimamme ja värimme. Näin jouduimme etäälle omasta itsestämme ja kestää aikoja, ennenkuin jälleen kaiken sen takaisin voitamme.

Opin kauttahan ihmiset tietonsa saavat ja koulut kaikelle pohjan antavat. Jos ajattelemme, mitä tietoja saamme kouluissamme kansantaiteemme muodoista, väreistä ja yleensä sen kehityksestä, niin suruksemme toteamme, että sitä kosketellaan nykyisessä opetuksessa vielä hyvin vähän. Miten avar-

tavaa ja kehittäväää olisi tuntea ja tietää jotakin kansantaiteen vaiheista ja kehityksestä tai mitä merkitsisi, jos jokainen jo lapsesta saakka piirustus- ja käsityötunneilla oppisi tuntemaan oman kansantaiteensa perusmuotoja. Emme edes vielä käsityönopettajiksi valmistuessammekaan saa opetusta siinä tyyliopin ohella. On aivan paikallaan käsityönopettajan lukea tyyliopissa kreikkalaiset, egyptiläiset, persialaiset y. m. s. tyyliä, mutta pitäisi antaa sijaa myös oman kansantaiteemme tuntemukselle. Tun-tuisihan paljon luonnollisemmalla esim. käsityönopettajan tietää, milloin kiiltovillalankoja alettiin käyttää ryijyissämme ja mistä ovat kotoisin ruusu-ryijyjemme mallit, kuin oppia tietämään esim., että kuningatar Annan aikana Englannissa tulivat käyrät jalat käytäntöön huonekaluissa!

Veljesmaassamme Unkarissa on tähän asiaan kiinnitetty jo aikoja sitten huomiota ja järjestetty se

6

Kansanrokokokookelloja F. Hilbertin luonnoskirjasta.

siten, että lapset kaikissa kouluissa piirustustunneilla piirtävät mallien mukaan kansanomaisia motiiveja ja myöhemmin sommittelevat piirustuksiansa niitten pohjalle. Unkarissa onkin kansantaiteen muodot ja värit säilyneet kansan keskuudessa melkoisen voimakkaina. Varmaa on, että pohjakouluopetuksella on siihen suuri ansio. Myös siellä on vaikuttanut se, että monet taiteilijat ovat antautuneet luomaan kaiken työnsä kansantaiteen pohjalle. Unkarin Taide-teollisuus- (Iparmiivészeti) yhdistys myös pyrkii toimimaan kokonaan kansallisessa hengessä. Paljon on tähän yhdistykseen kuuluvia taiteilijoita, jotka kokonaan elävät esim. valmistamalla mitä monilaa-tuisimpia matkamuu-tesineitä. Ei tarvitse ajatella, että heidän tuotantonsa olisi yksinomaan sitä samaa kirjavaa rykelmää, jota olemme tottuneet näkemään unkarilaisina, vaan he ovat säilyttäneet vain motiivit ja värit ja niillä saavat aikaan aivan uudenaikaisia tavaroita, jotka kuitenkin vaikuttavat hyvin kansallisilta.

Meidän kansantaiteemme, joka jo sinänsä on suoraviivaista ja rauhallista ja monesti suorastaan sellaisenaan vaikuttaa uudenaikaiselta, on erinomainen puhuja meidän koristamismotiiveillemme, kunhan vain tunnemme sitä. Vain osa kansastamme osaa käyttää sitä, mutta varsinaisen kansan syvät rivit ovat siitä vielä hyvin kaukana. Varmasti, jos jo pohjakouluissamme saisimme tutustua kansantaiteeseemme ja omaksuisimme sen tyylin jo lapsuudesta lähtemättömästi itseemme, niin välttyisimme monilta mauttomilta kukkas- ja eläinaiheilta niin naisten kuin miestenkin käsitöissä.

Ehkä tällaista kansantaiteemme tuntemattomuuden puutetta ei niin helposti huomaa täällä kotimaassa, ellemmä ala vartavasten arvostella ympäristöämme tai nuorisomme käsitöitä tyylin kannalta. Ulkomailla ollessa joutuu vastaamaan satoihin sellaisiin omaa maata koskeviin kysymyksiin, joita koskaan ennen ei ole tullut ajatelleeksikaan. Kaikkea sitä kohtaan, joka on kansallista, ulkomaalainen tuntee mielenkiintoa. Paljon tiedetään ulkomailla Suomesta. Tunnetaan Kalevala, kansallispuhumme, ryijymme y. m. Siellä saattaa joku asioita jonkun verran tutkinut kysyä, kuultuaan olevansa käsityönopettajan kanssa tekemisissä, että »mistä ne kiiltovillalangat löysivät tiensä suomalaisiin ryijyihin.» Varsinaisesta Suomen kansantaiteesta puheen tullen suomalainen käsityönopettaja alkaisi mieluummin puhua egyptin taiteen kehitysajoista.

Olisi varmaankin aika nyt jo ainakin niin mieskuin naiskäsityönopettajalaitoksissa kiinnittää vakavaa huomiota tähän asiaan, sillä aivan tarpeeksi meillä on opettajien ja neuvojen keskuudessa tietämättömyyttä ja arvostelukyvttömyyttä mallien valinnassa.

Tarkoitus ei ole, että vain jäljentäisimme vanhaa, vaan uutta luodessamme tuntisimme suuntaviivat, ettemme hairahdu ottamaan vaikutteita aivan vierasperäisistä muodeista.

Meillä on rauhallisen hienostunut kansantaiteemme ja se meidän täytyy vetää ulos museoittemme kätkeistä ja antaa sen muotojen ja värien uudessa muodossa levitä jälleen kansan keskuuteen.

K. L. V.

Kaksi vanhaa kansanrokokokkeloa.
(F. Hilbertin luonnoskirjasta.)

